

KONYA KÜRTLERİNDEN İLGİNÇ BİR SİMA:

CANLI HESAP MAKİNASI HASAN

1893-1949 yılları arasında yaşayan ve "Türkiye Canlı Hesap Makinesi" unvanını alan Hasan Korkmaz veyahut Kürtçesiyle Hesê Zîr, Konya-Cihanbeyli'nin Yapalı (Qemera) köyündendi. Zaro Ağa ile aynı kaderi paylaşan Hesê Zîr, il il dolaştırılmış, gazinolarda teşhir edilmiş, küçük düşürülmüştür. Yapalı Hasan'a dair araştırma yaparken bugüne kadar sadece iki gazete haberine rastladım. İç Anadolu'da Kürtlerin yoğun yaşadığı Cihanbeyli'nin Yapalı köyünden Matematik dehası Hesê Zir'in öyküsünü 2011'de köyüne gidip araştırmıştım.

SEDAT ULUGANA

Konya Kürtlerinden Hasan Korkmaz, 157 yıl yaşadığı rivayet edilen “dünyanın en yaşlı insanı” unvanına sahip, Bitlisli Zaro Ağa’dan sonra, Türkiye toplumuna mal olmuş, meşhur diğer bir Kürt şahsiyettir.

1893-1949 yılları arasında yaşayan ve “Türkiye Canlı Hesap Makinesi” unvanını alan Hasan Korkmaz veyahut Kürtçesiyle Hesê Zir, Konya-Cihanbeyli’nin Yapalı (Qemera) köyündendi. Zaro Ağa ile aynı kaderi paylaşan Hesê Zir, il il dolaştırılmış, gazinolarda teşhir edilmiş, küçük düşürülmüştür. Yapalı Hasan’a dair araştırma yaparken bugüne kadar sadece iki gazete haberine rastladım. İç Anadolu’da Kürtlerin yoğun yaşadığı Cihanbeyli’nin Yapalı köyünden Matematik dehası Hesê Zir’in öyküsünü 2011’de köyüne gidip araştırmıştım. Döneminde ilgi uyandıran Hasan’ı, yöre Kürtlerinden yaşlıca olanlar hala hatırlıyordu. Ona ‘Hesê Zir’ diyorlardı, yani ‘Deli Hasan’. Hasan cesareti sayesinde “korkmaz” soyadını, saniyeler içinde çözdüğü en karmaşık matematik sorularından dolayı da “deli” sanımı almış.

Cumhuriyet gazetesinin 1938 yılında yaptığı haberde ‘Canlı Hesap Makinesi’ nişanını alan Hesê Zir, Mustafa Kemal tarafından ölene kadar maaşa bağlanmış. “Bugün Konya’da herkes Cihanbeyli kazasının Yapalı köyü halkından 45 yaşlarındaki Hasan’dan bahsediyor.

Müesseselerde ticarethanelerde, dükkanlarda, her rast gelen yerde onu çağdırdıklarını ve sorguya çekerek hesap meselelerini hallettirdiklerini görürsünüz. Hasan’ın, adeta şimşek gözleri, sivrice kafası, buruşuk yüzü var. Kendisi okuyup yazması dahi olmayan bir koyun çobanıdır. Ankara’da kendisine ‘Canlı hesap makinesi’ adını takmışlar.”

Cumhuriyet gazetesinin 28 Mart 1938 günkü sayısında yayımlanan bu haberde Yapalı Hasan Korkmaz’ın hikâyesi böyle anlatılıyordu. Bini aşkın nüfusuyla şimdi belediye olan Hasan Korkmaz’ın köyünün Kürtçe ismi Qemera’dır. Daha önce Türkmenlerin bir yaylasıyken Karacadağlı Qemer Ağa tarafından zapt edilmiş. 1949 yılında 56 yaşındayken vefat eden , 1893 doğumlu Hasan Korkmaz’ın bugün hiçbir çocuğu yaşamıyor. Torunlarının çocukları ise yurtdışında ve aynı köyde yaşıyorlar. Hesê Zir’e ilişkin bilgileri de kardeşinin oğlu Halit Erbay’dan alabildim. Amcasının Mustafa Kemal tarafından “Türkiye Canlı Hesap Makinesi” nişanı ile ödüllendirildiğini söyleyen Erbay şu bilgileri veriyordu: “Rahmetli babam anlatırdı. 1930’lu yılların başında Mustafa Kemal tarafından Çankaya Köşkü’ne çağrılıyor. Babamı içeri almıyorlar. Hasan amcamı içeri alıyorlar. Mustafa Kemal ile aralarında geçen konuşmayı ise babama şöyle aktarıyordu;

“İçeri girer girmez Atatürk’ten korktum. Çatık kaşlıy-

di. Bana sert sert baktı sonra 'Canlı makine gel buraya!' dedi. Ben de; 'Paşa Hazretleri valla hi senden korktum' dedim. Bu defa daha da sertleşerek; 'gel ulan buraya, korkma!' dedi. Yanında İsmet İnönü ve Ali İhsan Paşa vardı. Ayağa kalktılar. Güldüler. Mustafa Kemal'in yanına gidip oturdum. Bana kahve istedi. Kahvem geldikten sonra; 'Söyle bakalım canlı makine! Benim şu anda silâh altında 150 bin askerim var. Benim askerimin günlük biber tüketimi 2 paraya, 3 paraya tuz tüketiyor. 10 kuruş elbiseye gidiyor.

15 kuruşum yemeğe gidiyor. Benim 150 bin askerimin toplam yıllık masrafının tutarı ne kadardır?' elimi şakağıma dayadım ve bir dakika geçmeden cevap verdim... 'şu kadar tutar Paşa Hazretleri' dedim. Mustafa Kemal, yanındakilere muhasebecileri çağırmasını istedi. Ellerinde kalem kâğıt bir saat uğraştılar. Sonra; 'paşa hazretleri doğrudur' dediler. Bunun üzerine Mustafa Kemal ikinci soruyu sorar: 'İstanbul'dan bir uçak kalkıyor ve bir buçuk saatte Ankara'ya varıyor. Uçağın pervanesi saniyede işte şu kadar devrediyor. O zaman Ankara ile İstanbul arasında bu uçağın pervanesi kaç defa devretmiştir?' yine elimi şakağıma dayadım. Bir dakika olmadan cevabı söyledim. Yanımızdaki muhasebeciler de saatlerce uğraştılar. Yine 'doğrudur paşam' dediler."

Bunun üzerine Mustafa Kemal tarafından kendisine bir nişan verilir. Hasan Korkmaz üzerinde "Türkiye Canlı Hesap Makinesi" yazan nişanı sürekli taşır.

Yeğeni Halit Erbay'a göre Cumhuriyet gazetesindeki bilgiler eksiktir. Hasan Ankara ve İstanbul dışında birçok şehre daha da gider. Öyle ki yolu

ne zaman Ankara'ya düşerse Mustafa Kemal'i ziyaret edermiş. Zaten Atatürk tarafından sonradan maaşa bağlanmış. Hasan, matematik dehasının dışında cesaretiyle de ünlüdür. Diğer Kürt köylüleri gibi o da o dönem kaçak tuz ticareti yapar. Kağnılara yükledikleri tuzu Sarayönü'ne kadar götürüp tüccarlara satarlar. Tüccarlar ise tuzu buradan trene yükleyerek İstanbul'a gönderirlermiş. Tuz Gölü'nün etrafında onlarca Kürt köyünün olması da bu yüzden tesadüf değil. Halit Erbay, Cumhuriyet gazetesinin haberindeki bir ayrıntıya daha açıklık getiriyor. Gazetenin haberine göre Hasan, yoksul bir köylüdür ve işsizdir. Ancak yeğenine göre Hasan yoksul değildir. Hatta ne zaman köy dışına çıkarsa yüküce parayla eve dönermiş. Devlet o zaman Hasan'ı Avrupa'ya göndermek ister, ancak o gitmeyi kabul etmez. Erbay, bu konuda amcası ve babası arasında geçen diyalogu ise şöyle anlatıyor:

"Amcam Hasan diyor 'Amerika, benim kafamı istiyor. Karşılığında da bir sürü para teklif ediyor.' Babam da gülererek diyor; 'Be hey akılsız, kafanı verdikten sonra parayı ne yapacaksın?' Hasan Amca dai 'yahu en azından oğlum Ahmet bu parayla ebediyen krallar gibi yaşar. Ben zaten yaşayacağım kadar yaşamışım.'"

2013 başlarında tekrar Konya'ya gidip Kulu'nun Altı-

▼
Akşam gazetesinde yer alan haber.

Canlı hesap makinesi bir adam

Zihni hesaptaki kuvvetini ötede beride gösteriyor,

İzmir (Akşam) — Kolunda ve sırtında (canlı hesap makinesi) ibaresi yazılı Konyanın Cihanbeyli kazası halkından Zihni, İzmir'e gelerek suarda bir pavyonda makineden daha çabuk ve kolay şekilde hesap yaptığını halka göstermek istemişse de müsaade alan Zihni, bir hafta içinde İzmir hurlar sırasına girmiştir. Kal

şurada burada hesap yaparken kendisini daima görmek mümkündür. Fakat pek karışık, biraz da bilgiye mütevakkıf hesaplarda onun peş deddiği de görülüyor. İzmir taksit şoförleri, metre mikabı üzerinden kendisine bir hesap

meselesi vermişler, zavallı adam:

Konyalı — Metre mikabının ne olduğunu bana söyleyin ki meseleyi halledivereyim.. demiştir.

Maamafih Zihni, birçok karışık hesap meselelerini bir anda düşünerek

yapabilmektedir. Kendisine ayda yüz lira mukabilinde Avrupa ve Amerika'ya gitmek için teklifte bulunulmuşsa da tansiyonu çok yüksek olan (Canlı hesap makinesi) bu teklifi kabul etmemiştir.

lar köyünden Hacı Nuri Altay ile Konya Kürtlerine dair bir röportaj yapmıştım. Bu röportaj esnasında kendisine Yapalı Hasan ile ilgili birkaç soru da sormuştum. 80 küsur yaşındaki Hacı Nuri Altay'ın verdiği cevaplar, Hasan'ın bilmediğimiz yönlerine ışık tutar nitelikteydi:

“Yazları Cihanbeyli’de Devlet Toprak Mahsulleri Ofisi’nde hesapçı olarak çalıştırılırdı. Çok para kazandığı doğru, ama kazandığı parayı elinde tutmazdı. Harcardı. O zamanlar bu memlekette kimse onun gibi kumar oynayamazdı. Bir dönem tuz kaçakçılığı yaptı, kumar, içki ve kadın hayatı vardı. Hani herkes o zamanlar ona deli derdi, akıllı mıydı bilmiyorum. Değişik bir insandı. Kavgacıydı. Türkiye’nin her tarafını dolaşırdı. Daha doğrusu bazı adamlar onu dolaştırırdı. Milletın karşısına çıkartırlardı. Gazetelere de çıkardı. Ama ona dair en belirgin anım, Buğday hasatı zamanı Cihanbeyli’deki Toprak Mahsulleri Ofisi’nin kapısında durur hesap yapardı. Bir taraftan da millet ile Kürtçe şakalaşırdı.”

Hasan'ın namı dönemin Türkiye'sinin her tarafına yayılır. Öyle ki üstündeki nişanlarla Keşan'da askerlik yapan oğlunu ziyarete giderken, alay komutanı tarafından alıkonulup günlerce askeri gazinoda, askerlerin karşısında matematik problemleri çözmeye zorlanır. Bu yönlü namını her yerde kullanan Hasan, mutsuz bir ömrün sonunda, 1949 yılında frengi hastalığından yaşamını yitirir. ●

DİPNOT

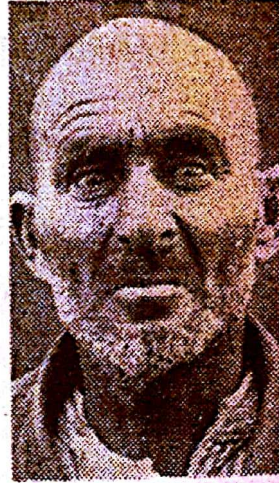
Cumhuriyet, 28 Mart 1938 ve Akşam, 30 Ağustos 1938.

Canlı hesap makinesi

Cahil bir köylü en ince hesapları bir dakikada yapıyor

Konya (Hususi muhabirimizden)—

Bugün Konyada herkes Cihanbeyli kazasının Yapalı köyü halkından 45 yaşlarındaki Hasandan bahsediyor. Müesseselerde, ticarethanelerde, dükânlarda, her rasgelenen yerde onu çağırarak ve Canlı hesap makinesine çekerek hesap meselelerini hallettirdiklerini görürsünüz.

— Ben şu kadar yaşındayım. Bil bakalım şimdiye kadar, bugün saat de 15,4 olduğuna göre, kaç saniye yaşamışım?

Diyorlar. Yapalı köylü Hasan bir an düşünüyor. Yüzünü buruşturuyor. Gözlerini kapayıp açarak kendi kendine bir hesap yaptıktan sonra saat 15,5 oldu. Sen şimdiye kadar şu kadar saniye yaşadın...

Diyor. Kalemlere, kâğıdlara sarılanlar hesap ediyorlar, tamam. Eğer bu kalem, kâğıd hesabında bir yanlışlık görülecek olursa hafayı kâğıd, kalemle hesabı yapanda aramak lâzımdır. Çünkü Hasan derhal başını kaldırarak «hayır, yanlış yaptınız» diyerek hesabı tekrar ettiriyor. Hakikaten doğrunun Hasan

28 Mart 1938
tarihli Cumhuriyet
gazetesinde yer
alan haber.